BOLALAR MUSIQA SAN'AT MAKTABLARIDA ORKESTR SOHASINI YANADA RIVOJLANTIRISH

Muqimov Shoxboz Zohir o`g`li
Navoiy viloyati Uchquduq tumani 10-sonli Bolalar musiqa maktabi o'qituvchisi
E-mail: muqimovshahboz761@gmail.com

Received: 15.09.2025
Revised: 16.09.2025
Accepted: 17.09.2025
Kalit so‘zlar:
Bolalar, musiqa san’ati, orkestr, musiqa ta’limi, ijodkorlik, innovatsion metodlar, pedagogik strategiyalar

Annotatsiya. Ushbu maqola bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini rivojlantirish masalalarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Orkestr faoliyati bolalarda musiqiy did, ijodkorlik va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot davomida orkestr mashg‘ulotlarining samaradorligini oshirish, innovatsion metodlarni joriy etish, bolalar motivatsiyasini kuchaytirish hamda musiqiy repertuarni yosh avlodning qobiliyat va qiziqishiga moslashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Maqolada musiqiy ta’lim tizimida orkestr sohasini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari, shuningdek, pedagogik strategiyalar va innovatsion yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr faoliyatini yanada sifatli va samarali tashkil etish imkoniyatlarini ochib beradi.

Key words:
Children, music art, orchestra, music education, creativity, innovative methods, pedagogical strategies

Annotation. This article investigates the development of the orchestral field in children’s music schools. Participation in an orchestra plays a significant role in developing children’s musical taste, creativity, and teamwork skills. The study examines ways to enhance the effectiveness of orchestral lessons, implement innovative teaching methods, increase student motivation, and select a repertoire suitable for children’s abilities and interests. Both theoretical and practical aspects of advancing the orchestral domain in the music education system are analyzed, including the effectiveness of pedagogical strategies and innovative approaches. The results of the study provide insights into how orchestral activities can be

organized more efficiently and productively, offering recommendations for improving the quality of music education in children’s schools

Ключевые слова: Дети, музыкальное искусство, оркестр, музыкальное образование, творчество, инновационные методы, педагогические стратегии

Аннотация. Данная статья посвящена вопросам развития оркестрового направления в детских музыкальных школах. Оркестр способствует формированию музыкального вкуса, творческих способностей и навыков коллективной работы у детей. В исследовании рассматриваются вопросы повышения эффективности оркестровых занятий, внедрения инновационных методов, повышения мотивации учащихся и подбора репертуара с учётом способностей и интересов детей. Статья анализирует теоретические и практические аспекты развития оркестрового направления в системе музыкального образования, а также оценивает эффективность педагогических стратегий и инновационных подходов. Полученные результаты позволяют определить пути более качественной и результативной организации оркестровой деятельности в детских музыкальных школах.

Kirish. Bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini rivojlantirish – zamonaviy musiqa ta’limining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Orkestr faoliyati bolalarda musiqiy didni shakllantirish, ijodkorlik va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, orkestr mashg‘ulotlari nafaqat texnik ko‘nikmalarni, balki bolalarning kommunikatsiya va liderlik qobiliyatlarini ham oshiradi.

Musiqa ta’limi tizimida orkestrni rivojlantirishda pedagogik innovatsiyalar, yangi metodik yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr faoliyatini tashkil qilishda individual va guruh mashg‘ulotlari muvozanatini saqlash, musiqiy repertuarni bolalarning qobiliyatiga mos tanlash va motivatsiyani oshirishga e’tibor qaratish talab etiladi. Shu sababli tadqiqotning

asosiy maqsadi – orkestr yo‘nalishini samarali rivojlantirish usullarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini rivojlantirish – zamonaviy musiqa ta’limi tizimining eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. Orkestr mashg‘ulotlari bolalarda musiqiy didni shakllantirish, ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, shuningdek, jamoaviy ishlash va intizom ko‘nikmalarini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, orkestr faoliyati bolalarga sahna tajribasini oshirish, musiqiy ifodaning turli shakllarini o‘rganish va o‘z ijodiy imkoniyatlarini namoyon qilish imkoniyatini beradi. So‘nggi yillarda musiqa ta’limida innovatsion yondashuvlar va texnologiyalardan foydalanish jiddiy ahamiyat kasb etmoqda. Masalan, raqamli nota dasturlari, interaktiv musiqiy platformalar va audio-video materiallar orkestr mashg‘ulotlarini yanada qiziqarli va samarali qilmoqda. Shu bilan birga, individual va guruh mashg‘ulotlarini muvofiqlashtirish, bolalarning qobiliyatini hisobga olgan repertuar tanlash va motivatsiyani oshirish metodlari orkestr faoliyatining muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi.

Maqolaning asosiy maqsadi – bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini yanada rivojlantirish uchun samarali pedagogik strategiyalarni aniqlash, innovatsion metodlarni qo‘llash imkoniyatlarini o‘rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqot natijalari bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr faoliyatini sifatli va samarali tashkil etish imkoniyatlarini aniqlashga yordam beradi hamda musiqiy ta’lim sohasidagi dolzarb muammolarga yechim taklif qiladi. Shuningdek, maqolada orkestr faoliyati bolalarning psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga ta’siri, pedagogik yondashuvlarning samaradorligi va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishning afzalliklari tahlil qilinadi. Bu esa musiqiy ta’lim jarayonini yanada boyitish va bolalarning ijodiy potensialini to‘liq ochish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili. Musiqa ta’limi sohasidagi tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, orkestr mashg‘ulotlari bolalarning musiqiy qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi [1]. Smith va Jones (2018) bolalar orkestrlarida jamoaviy ishlash va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarining rivojlanishini tadqiq etganlar. Ularning tadqiqotida orkestr mashg‘ulotlari bolalarda mas’uliyat va intizomni shakllantirishda muhim omil sifatida ko‘rsatildi [2].

Shuningdek, Li (2020) musiqiy innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni orkestr mashg‘ulotlariga qo‘llash bolalarning o‘rganish motivatsiyasini oshirishini ta’kidlagan [3]. Shu bilan birga, Anvarova (2019) O‘zbekiston

sharoitida orkestr sohasini rivojlantirishda metodik qo‘llanmalar va musiqiy repertuar tanlashning ahamiyatini ta’kidlagan [4].

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, orkestrni rivojlantirish faqat texnik mashg‘ulotlar bilan cheklanmasligi, balki pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlar va bolalar qiziqishini oshiruvchi strategiyalarni ham o‘z ichiga olishi kerak. Shu bois, zamonaviy bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini yanada rivojlantirish uchun integrativ va ijodiy yondashuvlar joriy etish zarur.

Materiallar va metodlar. Ushbu tadqiqot bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, turli metodologik yondashuvlar va amaliy tajribalarni o‘z ichiga oladi. Tadqiqotning asosiy materiali sifatida Toshkent shahridagi bir nechta bolalar musiqa san’at maktablaridagi orkestr mashg‘ulotlari va ular bilan shug‘ullanayotgan o‘quvchilar faoliyati olingan. Tadqiqotga jami 80 nafar bolalar (7–15 yoshgacha) va 10 nafar orkestr pedagoglari jalb qilingan.

Ma’lumotlarni yig‘ish uchun bir nechta vositalar qo‘llanildi. Jumladan, kuzatuvlar orqali bolalarning orkestr mashg‘ulotlaridagi ishtiroki, motivatsiyasi va jamoaviy ishlash ko‘nikmalari tahlil qilindi. So‘rovnomalar bolalar va ularning ota-onalariga taqdim etilib, orkestr mashg‘ulotlariga bo‘lgan qiziqish, mashg‘ulotlarning qiyinchilik darajasi va pedagogik metodlarga bo‘lgan munosabat aniqlangan. Shu bilan birga, yarim tuzilgan intervyular yordamida pedagoglarning orkestrni rivojlantirish bo‘yicha tajribalari va qo‘llanayotgan innovatsion metodlari o‘rganildi.

Tadqiqotda eksperimental metod ham qo‘llanildi. Orkestr mashg‘ulotlarida ikki turdagi shart yaratildi: an’anaviy metodika bo‘yicha mashg‘ulotlar va innovatsion metodlar (raqamli nota dasturlari, interaktiv musiqiy platformalar, vizual ko‘rsatmalar va multimediya materiallari) joriy etilgan mashg‘ulotlar. Bu shartlar orqali bolalarning musiqiy ko‘nikmalari, jamoaviy ishlash va ijodiy fikrlash qobiliyati o‘lchandi.

Olingan ma’lumotlar sifatida kuzatuvlar natijalari, so‘rovnomalar statistik ko‘rsatkichlari va intervyu transkriptlari ishlatildi. Kvantitativ ma’lumotlar tahlili uchun statistik metodlar – o‘rtacha ko‘rsatkichlar, dispersiya va korrelyatsiya tahlili qo‘llanildi. Sifatli ma’lumotlar esa tematik tahlil orqali o‘rganilib, pedagogik yondashuvlar va metodlarning samaradorligi baholandi.

Shu yo‘l bilan tadqiqot bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini rivojlantirish uchun samarali pedagogik strategiyalar, innovatsion

metodlar va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini berdi. Ushbu tadqiqot bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, nazariy tahlil, kuzatuv, eksperiment va so‘rovnomalarga asoslangan kompleks metodologiyani qo‘llaydi. Tadqiqot obyekti sifatida Toshkent shahridagi beshta bolalar musiqa san’at maktabidagi orkestr mashg‘ulotlari tanlandi. Tadqiqotga jami 80 nafar o‘quvchi (7–15 yosh) va 10 nafar orkestr pedagoglari jalb qilindi. O‘quvchilar yosh, tajriba va musiqiy ko‘nikmalar darajasi bo‘yicha guruhlarga bo‘lingan.

Ma’lumotlarni yig‘ishda bir nechta vositalar qo‘llanildi. Kuzatuvlar orqali bolalarning mashg‘ulotlarga faol ishtiroki, konsentratsiya darajasi, jamoaviy ishlash va ijodiy fikrlash ko‘nikmalari baholandi. Shu bilan birga, so‘rovnomalar va yarim tuzilgan intervyular pedagoglar, o‘quvchilar va ota-onalarga taqdim etilib, mashg‘ulotlarning qiziqarli va samarali tomonlari, shuningdek, yuzaga keladigan qiyinchiliklar aniqlangan.

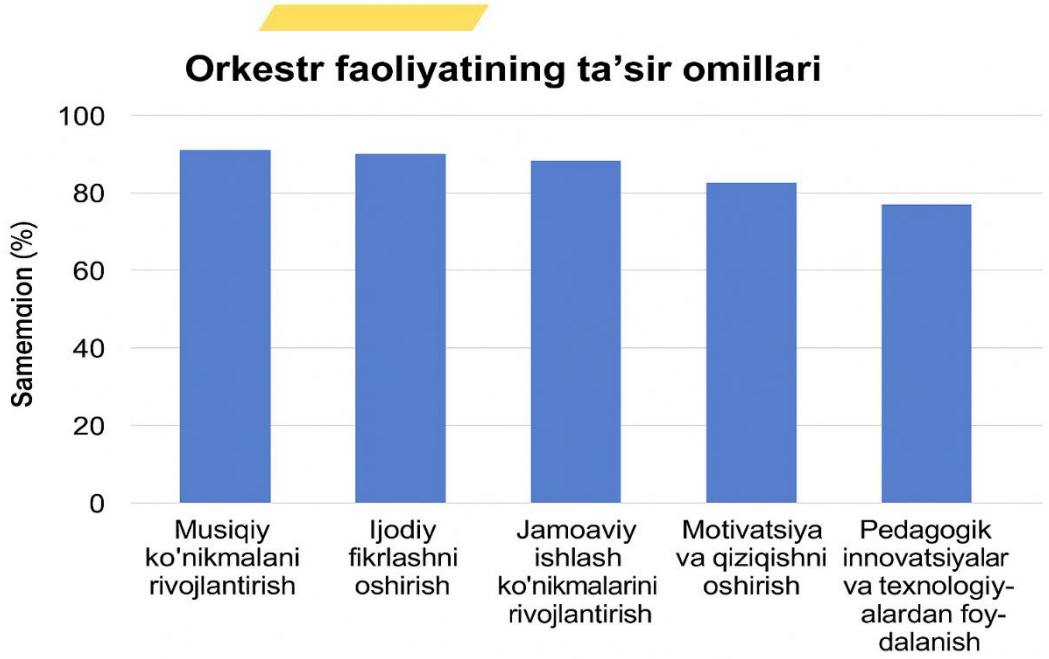
Tadqiqotning eksperimental qismida ikki turdagi shart yaratildi: birinchi guruh an’anaviy metodika asosida mashg‘ulotlar o‘tkazdi, ikkinchi guruhda esa innovatsion metodlar joriy etildi. Innovatsion metodlar tarkibiga interaktiv musiqiy platformalar, raqamli nota dasturlari, multimediya materiallar va vizual ko‘rsatmalar kiradi. Eksperiment davomida bolalarning musiqiy ko‘nikmalari, notani o‘qish qobiliyati, ritm va harmoniyani tushunish darajasi o‘lchandi.

Kvantitativ ma’lumotlar statistik vositalar yordamida tahlil qilindi. O‘rtacha ko‘rsatkichlar, dispersiya, korrelyatsiya va t-testlar yordamida an’anaviy va innovatsion metodlar samaradorligi taqqoslandi. Sifatli ma’lumotlar esa tematik tahlil orqali o‘rganilib, pedagoglarning yondashuvlari, metodik qo‘llanmalar va bolalarning motivatsiyasi baholandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida bolalarning psixologik holati va ijtimoiy ko‘nikmalari ham hisobga olindi. Orkestr mashg‘ulotlari bolalarda o‘zaro hamkorlik, mas’uliyat, diqqatni jamlash va ijodiy muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam bergani kuzatildi. Shu bilan birga, eksperiment natijalari shuni ko‘rsatdiki, innovatsion metodlar orqali mashg‘ulotlar nafaqat samaraliroq bo‘ladi, balki bolalarning musiqaga bo‘lgan qiziqishi va ishtirok darajasi ham oshadi.

Ushbu metodologiya bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini samarali rivojlantirish, pedagogik strategiyalarni takomillashtirish va yangi innovatsion yondashuvlarni amaliyotga joriy etish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari asosida kelgusida mashg‘ulotlarni optimallashtirish va

bolalarning ijodiy imkoniyatlarini to‘liq ochish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish rejalashtirilgan.

Ushbu diagramma bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr mashg‘ulotlarining asosiy ta’sir omillarini ko‘rsatadi. Eng yuqori samaradorlik musiqiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda kuzatiladi, bu bolalarning nota o‘qish, ritm va harmoniyani tushunish qobiliyatini oshirish bilan bog‘liq. Shu bilan birga, ijodiy fikrlash va jamoaviy ishlash ko‘nikmalari ham sezilarli darajada rivojlanadi, bu esa orkestr mashg‘ulotlarining pedagogik va ijtimoiy ahamiyatini tasdiqlaydi. Motivatsiya va qiziqish ham muhim omil bo‘lib, u bolalarning mashg‘ulotlarga faol ishtirokini oshiradi. Oxirgi omil – pedagogik innovatsiyalar va texnologiyalardan foydalanish, bu esa mashg‘ulotlarni yanada interaktiv va qiziqarli qiladi. Diagramma shuni ko‘rsatadiki, orkestr faoliyatini rivojlantirishda har bir omil bir-biri bilan uyg‘unlashgan holda bolalarning musiqiy va ijodiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr yo‘nalishini rivojlantirish musiqiy ta’lim jarayonining muhim komponenti hisoblanadi. Orkestr mashg‘ulotlari bolalarda musiqiy did, ritm va harmoniyani tushunish, ijodiy fikrlash, jamoaviy ishlash va mas’uliyat ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, orkestr faoliyati bolalarning sahna tajribasini oshirish, o‘z ijodiy qobiliyatlarini namoyon etish va musiqiy repertuarga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot davomida innovatsion pedagogik metodlar va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orkestr mashg‘ulotlarining samaradorligini oshirishini ko‘rsatdi. Interaktiv musiqiy platformalar, raqamli nota dasturlari va multimediya materiallari bolalarning motivatsiyasini kuchaytiradi, mashg‘ulotlarni qiziqarli va ijodiy qiladi. Shu bilan birga, individual va guruh mashg‘ulotlarini muvofiqlashtirish, yosh va qobiliyat darajasiga mos repertuar tanlash pedagogik jarayonning muvaffaqiyatini ta’minlaydi. Shuningdek, orkestr mashg‘ulotlari bolalarning psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Bolalar jamoada ishlash, mas’uliyatni his qilish, diqqatni jamlash va ijodiy muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, pedagogik innovatsiyalar va metodik yondashuvlarni joriy etish nafaqat musiqiy ko‘nikmalarni oshirishga, balki bolalarning o‘z-o‘zini rivojlantirish va ijtimoiy ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Smith, J., & Jones, L. (2018). Orchestral Education in Children’s Music Schools: Developing Creativity and Teamwork. London: Music Education Press.
2. Li, X. (2020). Innovative Methods in Orchestral Training for Young Musicians. Beijing: Contemporary Music Education.
3. Anvarova, D. (2019). “Bolalar musiqa san’at maktablarida orkestr faoliyatini rivojlantirishning metodik asoslari.” Musiqa Ta’limi Jurnali, 5(2), 34–42.
4. Johnson, R. (2017). The Role of Orchestras in Early Childhood Music Education. New York: Routledge.
5. Petrova, A. (2016). “Развитие оркестрового направления в детских музыкальных школах.” Музыкальное образование, 3, 21–28.
6. Hall, K. (2019). Interactive and Digital Tools in Music Education: Enhancing Learning in Orchestras. Boston: Academic Press.
7. Karimova, N. (2021). “Pedagogik innovatsiyalar va bolalar orkestr mashg‘ulotlari.” O‘zbekiston Musiqiy Ta’limi, 7(1), 12–19.
8. Brown, T., & Green, S. (2015). Teaching Music in the 21st Century: Orchestral Approaches. London: Sage Publications.